

Értékviszonyok

Egyként történelmi időkben játszódtak a hét két tévéjátéka. A *Szép história*, *Maár Gyula* filmje a három részre szakadt Magyarországon, a *Lenkey tábornok*, amelyet *Hajdufy Miklós* rendezett *Fekete Sándor* írásából — a Világos utáni rémidőkben. (Ez utóbbit, „a legszánandóbb vértanú” történetét október 6-án mutatata be a tévé.)

Talán furcsának tetszhet, hogy gondolkodásunkban együvé kerül e két, egymástól műfaji, stiláris szempontból annyira különböző, s annyira más sztorikat előadó mű. Am a tévéző is ember, sok ellenkező híresztelés dacára, s mint ilyenek, bocsánatos bűne az első pillantásra egymáshoz nem tartozó dolgok gondolati együttkezelése. Így születik a szentencia: a két történelmi időbe tett történet mondanivalói, divatosan szólva: üzenetei, manapság sokszor szóban forgó témákhoz kapcsolódnak. A *Szép história* az *értékvesztésről* szól, az aradi várőrtőben örületbe kergetett tábornok történetének ürügyén a *Fekete-Hajdufy-mű* arról, hogy: *minden relativ*. S e kettő, ha meggondoljuk, egymással szoros összefüggésben leledzik.

Maár Gyula hősei: a nagyhatalmú, „két pogány” — a török és a Habsburg — kö-

zött öröklődő várúr; szép felesége, ki az ősi válaszüton kényszerű vagy-vagy-döntésre (hitvesi kötelesség — szerelem); annak testvéröccse, ki az árulás és hűség választóvonalain evickél; az úrnő szeretője, ki meg a trubadúr- és a lézengő ritter-mentalitás megtestesülése — szóval mindegyikük amolyan életbevágónak tetsző magatartás-választásokba bonyolódik. Be is üt a tragédia, amúgy istenigazából. De milyen felemás döntések sorozata után? Itt *mindenki választása visszavonható, megmásítható, megkérdőjelezhető*. A várúr szervezkedik a haza üdvéért — és sanyargatja honfitársait. Az öccs elárulja — és megmenti. A feleség megcsalja — és őt választja. A szerető szeret — és megtagad, S mindezek után (ugyan gyenge pontjaként, didaktikus utójátékként a filmnek) mindenki békés együttesben vonul valami holdbéli tájon (talán a menyországban, talán a pokolban). Tudatva mindazokkal, akik még nem tudták volna: *színház az egész világ*.

A kiábrándultság vagy a bölcsesség filozófiája? Cinizmus vagy figyelmeztetés? Maár Gyula filmjében oly szétválaszthatatlanul keveredik e kétféle „üzenet”, olyan megragadóan frappáns esz-

köztárral összebogyozott — hogy lehetetlen dönteni.

Mert *minden viszonylagos*. Ezt érzékeltük, szinte „folytatólagosan”, a Lenkey tábornok figuráinak feszült dialógusaiból. Amelyekből legalább három „igazság” látszott kiderülni. A Lenkeyé, a katonai bírőé, s a szakérteni kirendelt orvos-professzoré. (Fölmerülhet a régi kérdés: tán azért van baj a nemzettudatunkkal, mert egyre-másra rakjuk a kérdőjeleket hőseink után? Azt gondolom, ellenkezőleg: még mindig túl kevés múltbéli dolgunk ismerjük a lehetséges hűség és részletességgel; hogy valódi megfontoltsággal kérdezhessünk mai dolgainkról!) A *forradalmár igazsága, a hatalommal egyezkedő igazsága, s a kivülmaradó „civil” igazsága — mindegyik mérleget érdemel*. Mert hisz az örök citóy — bizony mindegyik felé hajlik.

Akkor hát, polgártársaim, mi a teendő? Mint tetszene látni, tanácsosztásra a művészet sem vállalkozhatik. „Csak” megmutatni, hogy *választani, mértéket tenni, értéket mérni nehéz, ám: muszáj*. Mások — és most. A magam részéről ezért a józan és képzelet-ripietető mivoltunkért kedvelem leginkább a fönti kettőhöz hasonlító, „nem tanácsadó” műveket.

Sulyok Erzsébet

Nincs búcsú

Sorozatokról, ha befejeződnék, szokás ugyan írni, de legalább ennyire akkor is, ha megkezdődnek. Természetesen lehetne tartani azt is, hogy, mondjuk, egy hetente vagy akár gyakrabban jelentkező széria végén minősít a kritika, hiszen feltehetően igen népszerű, a rendszerességet, a folytonosságot látványosan fölmutató tömegkommunikációs produktum záradékként van szükség az átfogó jellegű értékelésre. Most viszont...

...most viszont *egy öt esztendővel ezelőtt kezdődött rádiós műsorozat búcsúzott*. (Kedden este, a Kosuth adón.) Egy műsor, amely nem jelentkezett ugyan túl gyakran, de ami, véleményem szerint, a Magyar Rádió legújabb kori történetének egyik legemlékezőbb és egyik legokosabb programja volt. És mennyi ideig tartott! Öt év, egy fél évtized — még akkor is szédtőn hosszú idő, ha az ember, öregedvén, olykor egyre inkább összesűrűsödöttnek látja a múlt, s egyre inkább *Salvador Dalí* híres festményéhez hasonlatossá váló időt. Öt év alatt többször írtunk e hasábon, lapunk eme állandó rovatában az *Eszmék faggatása* című műsor bizonyos adásairól. Hogy most, a záróprogram után, a világon semmi kedvem elbúcsúzni *Zeley László* főként értelmiségieknek készített kerekasztal-beszélgetéseinek sorozatától, arra néhány különleges ok készlet.

Szerb Antal azt írta *József Attiláról*, a költő szeretett nagy vitákat provokálni a végső nagy kérdésekről. A nagy esszéista a költőírásra emlékeztet ezután kesernyén hozzáfűzi: pedig szegény Attila nem tudta, hogy az embereket éppen a végső kérdések érdeklik a legkevésbé. Hajlanék arra, hogy (ebben is) visszhangozzam a rajongott mester gondolatát, csak éppen most valami legyőzi az egyetértés kísérletét; a fenti, nem éppen lelkesítő ténnyel szembeszállni próbálkozik tisztelete. A főhajtás azok előtt, akik igazán veszik a bátorságot, és a végső nagy kérdésekről pro-

vokálnak nagy vitákat a rádióban, vagy baráti társaságban, újságban, vagy akár egy kocsmaszéknél. S hogy az *Eszmék faggatása* ezt olyan színvonalon művelte fél évtizeden át, hogy a szerencsére a Medicina Kiadó által eddig három kötetben megjelent műsoranyag jó része (A *gondolkodás terhei* címmel jövőre kiadják a negyedik kötetet is) — éppen arról tanúszkodott a közzétett hozzászólások, levelek tömegével: még az sem egészen biztos, hogy az embereket annyira kevésbé foglalkoztatják a végső nagy kérdések. Hogy mik ezek? Több van, mint gondolnánk: a halál beálltának „megélése” a klinikai halálból visszavérték emlékei révén, a csodák természete, a tehetség fogalma, a parapszichológia, az öngyilkosságok, a magány, az elmebetegség fogalmának milliányi ága-boga — s még hosszan lehetne folytatni... Mindezekről és még jóval többről is szó volt a megfaggatott eszmék beszélgetéssorozatában. Amelynek törzsgárdája — például *Buda Bélával, Hanák Péterrel, Nyíri Tamással, Poszler Györggyel* és másokkal — a mai magyar tudósait első számú elméit hozta el a rádiókészülékek mellé, sikerülvén megnyerni őket az eszme-faggatás permanens ügyének.

A permanencia a másik kulcsszó, amely miatt itt most búcsúról szó sem lehet. A rádióújság múlt heti számában *Zeley László* írt egy epilógust a sorozathoz, amelyben — minden tisztességes alkotó így tesz, művét befejezván — eltöpreng. Műsorai „vajon az emberről való ismereteket bővítették, avagy a kérdőjelek számát szaporították? Netán egy-

szerre tették mind a kettőt?...” Azután: eljutott-e mindez azokhoz, akiknek szánták? Arról beszéltek-e, ami leginkább közérdeklődésre tarthat számot? Nem ébresztettek-e olykor hiú ábrándokat? Egyáltalán: „nem fordult-e visszajára a szerkesztői szándék?” A kérdések érthetőek, miként a végső megállapítás is, hogy az eszmék faggatását most befejezték, „anélkül, hogy le akarnánk zárni bármilyen kérdést”.

A kérdőjelekkel utólag hadakozó szerkesztő megnyugtatóra közlöm: szerencsére, nem is lehet lezárni semmit. A végső nagy emberi kérdéseket pláne nem. Hiszen éppen ezért végső nagy emberi kérdések. Ami pedig a megszapordított (szaporított?) kérdőjeleket illeti, az *Eszmék faggatására* öt esztendő át figyelnél igyekvő kritikusként, néhány hallgatói vélekedést is ismerve, csak annyit mondhatok: szerettem, szerrettük ezt az izgalmas, böles, intellektusával vonzó és közérthető, stílusában-közéletismódjában igen rokon-szenves sorozatot. A záróműsor a misztika vonzerejét tűzte napirendre, fajtánk örök vonzalmát a rejtélyes, a kiismerhetetlen, a „természetfölötti” iránt. Méltó befejezés. Mert mitizált bálványaink tlan leomlanak néha, a ráció világossága pedig előbb-utóbb megfényesíti a homályos részleteket — de vannak örök nagy vonzalmak. Például az eszmék faggatása. Eppen ezért (is) most, az *Eszmék faggatásának* állítólagos befejezésekor engedtessek meg nekem, hogy a búcsú tényét egyszerűen ne legyek hajlandó tudomásul venni.

Domonkos László

Kemping helyett túra

A Csepeli Kerékpár- és Konfekcióipari Gépgyárban a megváltozott igényekhez igazítják a kerékpárok választékát, ennek megfelelően módosítják a gyártási programot is. A vállalatnál az

idén összesen 250 ezer kétkezes kerékpárt készítenek, s adnak át a kereskedelemtnek, ezen belül azonban számottevően csökken a kempingbiciklik aránya, s nő a túra- és a különleges igények kielégítésére készülő kerékpároké.

Krajnyev zongoraestje

A Szovjet kultúra napjainak vendégművésze, *Vlagyimir Krajnyev* ad koncertet ma, kedden este fél 8-tól Szegeden, a Tisza szálló nagytermében. A harkovi zeneiskolából indult fiatal pianista, aki a moszkvai konzervatóriumban *Neuhaus* professzor növendéke volt, már a hatvanas évek derekán jelentős sikereket aratott a nemzetközi versenyeken, *Leeds-ben, Lisszabonban, Moszkvában, s hangversenyezett Európa és az Egyesült Államok számos városában. Hazánkban is föllépett többször, Szegeden három éve járt, Csajkovszkij b-moll versenyművének szolóját játszotta. Ezúttal Brahms, Schumann és Prokofjev műveit szólaltatja meg — az A-jelű kamarabérelti sorozat közönségének.*

Kórus az NSZK-ból

Már hosszabb ideje kapcsolatban áll egymással a *Démász Erkel Ferenc* munkáskórusa és az NSZK-beli *Emsdetten Mannerchor Sängerkunst-kórusa*. A szegedi együttes nyugat-németországi látogatását viszonzva megérkezett az NSZK-kórus.

Tegnap, hétfőn, a városi tanács székházában *Müller Józsefné*, a városi tanács elnökhelyettese fogadta a vendégek képviselőit — s velük *Vajda Györgyöt*, a *Démász* vezérigazgatóját, az *Erkel-kórus* elnökét. A vendéglátók ma, kedden este 6 órakor közös minősítő hangversenyen lépnek föl az emsdetteniekkel a *Bartók Béla Művelődési Központban*. Vezényel *Ulrich Griesler* és *Mihálka György*, zongorán közreműködik: *Jóó Ete*.

Tej, kifli és csokoládé

Bolt az iskolában

Az iskoláskorú gyerekek nagy része nem éhes még reggel, s ha esznek is valamit, sietni kell, hogy a beszonogtetésre odaérjenek. Nincs mindig ideje a szülőlknek sem tízóraikat készíteni, így már délelőtt eltörlődik az egészséges táplálkozás rendje. Lehet a szülő számára egy kényelmes megoldás, vegye meg a gyereket az ennielót magának. Hogy ezt az ABC-ben tülekedve, vagy az iskolabüfében kapja-e meg, az a gyerekek dolga. Vagy talán meg sem?

Mórahalmon az iskolában a múlt tanév végén létesít-

tett az áfész egy elarusítóhelyet, a nagyfolyósó egyik sarkának leválasztásával. Reggel nyolc óra előtt és a nagyszünetben *Király István* iskolatitkár, másodikállásban iskolabolt-vezető osztja a gyerekek mindennapi ennielóját. Természetesen nincs egyedül, a diákok is besegítenek, keze ügyébe teszik a kiflit, poharas tejet vagy a csokoládét. Az úditőknek is nagy a keletje. Szeptemberben tizenkétezer forintot „dorbézoltak” itt el a felső tagozatosok.

Alig, hogy kicsöngettek, *Illés Károly* és *Gajdác Erzsébet* nyolcadikos tanulók a

kis boltban serénykednek. Hosszú sor áll a pult előtt, jó ha a szünet végére kiszolgálják az utolsót. Nemcsak éhes gyerekek vannak itt, az egyik a radírtát hagyta el, a másiknak betelt a fűzete, a harmadik az orrát fújna papír zsebkendőbe. Igazi elsősegély ez az üzlet a megszorult nebulóknak. Erzsike élvezi ezt a munkát, éllelmiszer-eladó szeretne lenni.

Ez a bolt egyike csak az iskolaszövetkezeti mozgalom keretében az áfészek által üzemeltetett üzleteknek. Megyénkben 1981-ben még csak hat ilyen szövetkezeti csoport működött, az idén nyáron már huszonhat. Tevékenységük hasznosságát bizonyítja, hogy az iskolából kimaradó kilépőkölből százhetvenhatan áfésztagok lettek és kilencvenhatan kereskedelmi pályát választottak. A végzett tevékenység kiindulási alapja, hogy az iskolaszövetkezetek jól szolgálják a tanulók társadalmi, közéleti életre való felkészítését a szövetkezeti mozgalom kézzelfogható megismertetését. Jó lehetőség az oktatás és a termelőmunka önként vállalt összekapcsolásának.

Az áfészek igazgatóságai évente értékelik az iskolaszövetkezeti csoportok működését, a feltételekben közösen állapodnak meg. A forgalmi jutalék átlagosan 5 százalék, és ezentúl a tagsági érdekeltségű alaphoz is 15-25 ezer forintot kap a csoport, amit közös sport-és kulturális célokra használnak fel a diákok. A szervezett megyei akciók színesítik e kis közösségek munkáját. A köznevelési és sporttevékenységen túl a Legjobb Iskolaszövetkezet címért versengenek, a könyvterjesztési verseny, a gyermekrajzpályázatok a tanulók nagy részét megmozgatja.

T. Sz. I.

Norvég és francia előadók Szegeden

A fejlődő nemzetközi kulturális kapcsolatok jegyében külföldi előadók láthatunk a héten vendégül Szegeden: mint arról már beszámoltunk, a *Grenland Friteater* elnevezésű norvég színház tegnap este már bemutatta *Túl sok semmi* című produkcióját, ma, kedden és holnap, szerdán este 8 órától pedig *Láz* címmel *Inge-Mar Lindh* és *Tor Arne Ursin* rendezésében a múlt század vége oslói bohémjainak életét bemutató előadásukat láthatja a közönség. A műfaji megjelölés már eleve

vonzó: „költői találka művekkal és művészekkel, az 1890-es évekből”...

Holnap, szerdán este fél 8 órai kezdettel az egyetem *Dugonics téri központi épületének* aulájában francia szanzonekesnő, *Chaterine Danais* műsorát rendezik meg (erre a produkcióra külön is árusítanak jegyeket a JATE köznevelődési bizottságán), október 11-én, pénteken este 8 órától a JATE-klubban pedig a szintén Franciaországból érkező *Theatre de la Glebe de Chaméry-duo* lép fel.

Pályázat

Elismerés a konzervgyárnak

Az elmúlt év őszén írta ki a Hazafias Népfrent Országos Tanácsa, a SZOT és a KISZ KB „Üzemünk életének egy éve” című pályázatát, amelynek célját akkor így fogalmazták meg: „a szerzők mutassák be munkahelyük legfontosabb eseményeit, s azt, hogy ezek miképpen befolyásolják a dolgozók életkörülményeit.

A pályázat múlt hét végén Budapesten megtartott eredményhirdetésén kiderült, hogy szegedi siker is született — a konzervgyár kollektíváját a külön díjazottak között *Ortutay Gyula* Emlékplakkal jutalmazta a bírálóbizottság. A díjat *Garamvölgyi József*, a HNF Országos Tanácsának titkára

adta át a pályaművet készítő *Bátyi Zoltánnak*, aki a gyár nyugdíjas osztályvezetőjeként a konzervgyár múltjának történetének feldolgozását végzi.

Szervezeti változás az SZMT-nél

Ez év november elsejétől az SZMT vezető titkára, *Ágoston József* mellett három titkár tevékenykedik majd: *Dobóczy Károlyné, Sebők János* és *Horváth Károly*, akit a nemrégiben megtartott SZMT-ülésen választottak titkárrá.

Horváth Károly eredeti szakmája géplakatos. A Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalatnál dol-

gozott, 1976-tól a vállalati szakszervezeti bizottság munkatársaként tevékenykedett. Munka mellett elvégezte *József Attila Tudományegyetem* állam- és jogtudományi karát, 1978-tól az SZMT politikai munkatársa, majd főmunkatársa lett. Megválasztását követően novemberől az SZMT titkáráként látja el felelősségteljes megbízatását.